

ADAKALE KAYIP YURDUN AĞRISI

FİLMİN ÖZETİ

Adakale; Baraj gölü sularına gömüldüğü 1970 yılına kadar Tuna Nehri'nin Sırbistan ve Romanya arasında sınır oluşturduğu bölgede, iki hektar yüzölçümünde küçük bir ada idi. Türklerin Avrupa'ya yayıldığı 14-15.yüzyıllarda yerleşime açılarak, 500 yıl boyunca, sadece Türklerin yaşadığı bir yurt oldu. Orta Avrupa'nın stratejik konumunda, bir 'kilit toprak' olarak nitelenen Ada; Avusturya, Macaristan, Sırbistan, Osmanlı ve en son Türkiye devletleri arasında çekişme konusu olarak 1924 yılına, Lozan Antlaşması'na kadar sürdürdü ve sonunda Romanya'ya bırakıldı. Nüfusu 750 kişiyi geçmeyen, antlaşmalarda unutulmuş bu küçük toprak parçası, varlığını bir fanus içinde yaşarken, dramatik ve çarpıcı nice serüvene ev sahipliği yaptı.

Bu film; Adakale Türklerinde saklı köklerin hafızalarının izini sürüyor. Türkiye'nin gözdesi İstanbul'da yaşayan yaşlı bir Adakaleli Kadın, Adalıların ve Adanın olağandışı dünyasına doğru yola çıkıyor. Bu yolculuk, insanların ve mekânların gizli dilinden suların dibinde uyuyan Adakale'yi yeniden yeryüzüne, günümüz bilincinin su yüzüne bir bütün olarak çıkarma amaç ve savını taşıyor.

Onlar, sırlarıyla bitmeyen bir gurbetin yollarına düştüler. Ve hemen hemen 100 kişi kaldılar. Onlar; içlerinde kayıp bir yurdun ağrısı, ülkelere ve şehirlere dağılmış, solan bir kökboyasının tadıyla dünyamıza renk katmaya devam ediyorlar.

KONU VE AMAÇ

Adakale, Tuna nehri üzerine yapılan Demirkapı Barajı nedeni ile 1968 yılında sular altında kalan iki hektarlık bir ada idi. 15.yüzyıldan sonra, bu bir avuç toprakta, Avrupa'ya yayılan Müslüman Türkler yaşadı.

Filmin konusu, Adakale'nin ve Adakalelilerin hâlâ devam eden hüznü, hayret verici ve masalsi öyküsüdür.

Adakale, Avrupa'da yaşanan kültürler arası deneyimlerin ve olguların belki de en ilginçidir.

Bu eşsiz adanın gerçeğini, zaman kaybetmeden; her yönüyle ele alıp kuşatacak, belgeleri ve canlı tanıklarıyla insanlığın ortak belleğine kazandıracak bir filmin çekilmesine acil ihtiyaç vardır.

Adakale, özellikle Romanya ve Türk-Osmanlı başta olmak üzere; Balkanlardaki kültürler arası kaynaşmanın, sevginin, özlemlerin ve kaçınılmaz bir gurbetin tarihidir. Ve Adakale'nin hafızası, dünyaya armağan ettiği Türk halk kültürünün biricik türkü ve masalları ile hizmetlerine devam etmektedir.

Ancak hakkında yazılmış birkaç kitap, eski kartpostal ve derme çatma film çalışmaları dışında BUGÜNE KADAR DÜNYADA ADAKALE İLE İLGİLİ İNSANLIĞIN ORTAK BELLEĞİNDE YER EDECEK, CİDDİ ve KALICI, BİR TEK SİNEMASAL ÇALIŞMA ORTAYA KONMAMIŞTIR.

Bir zamanlar adayı zamanında yurt edinmiş olan Adakale Türkleri ve Ada'nın belleğini paylaşan bütün Avrupalılar, canlı hatıralarıyla bu filmin asıl kahramanıdır. Kadim zamanlardan bu yana, bu küçücük bir toprak parçası, Avrupa'nın efsanevi ırmağı Tuna'da gerçekte masalı bu kadar iç içe nasıl yaşayabilmiştir?

Zamanın içindeki yolculuğunda Adakale'nin serüvenine tanık olan olanlar hızla aramızdan ayrılmaktadırlar.

Çekimleri Türkiye, Romanya, Sırbistan ve Macaristan'a kadar yayılan filmin temel dayanakları;

*Yaşayan Adakaleliler (Anıları, adadan kalma eşyaları ve görüşleri),

*Adanın serüvenine tanık olan yerli -yabancı yazar, devlet adamı ve turistler,

*Adanın öyküsünü araştıran bilim adamları,

*Arşivlerde bulunan belge filmleri, foto albümleri, kartpostallar ve belgeler olacaktır.

Kayıp bir yurdun ağrısını taşıyan, son canlı tanıklar bir bir aramızdan ayrılırlarken, zamana karşı onların yanında yer almanın, görev olmasının ötesinde bir anlamı olduğunu biliyoruz. Anlatmak istedikleri şeyler var. Belki biraz hüznü, belki biraz dramatik ve romantik ya da masalsi...Ama hayat da öyle değil midir?

Adakalelilerde kahve içmenin çok önemi vardır.Birlikte içilen bir kahvenin, iki kişi arasında kırk yıl süreceği bir anı oluşturacağına inanılır.Unutmayalım ki,on

yıllar boyunca Tuna nehrinde yolculuk yapan herkes, vapurlarda kahvecilik yapan Adakalelilerin kahvesini içmiştir.

Avrupa'nın kültürel coğrafyasında Adakale'nin ne anlam ifade ettiğini bilmek, bu ortak tarihsel ve kültürel bağı gün ışığına çıkarmak, oluşan pozitif gelecek çizgisine de bir katkı olarak algılanacaktır.

Küreselleşmenin değişik ölçeklerde dünyamızı kucakladığı bir çağda, farklılıkların, yerel renklerin de korunması, dünyanın belleği ve toplumsal sağlığı için ne kadar vazgeçilmez bir değer taşıdığı, geleceğin sinerjik evreninde daha iyi anlaşılacaktır. Bir avuç toprakta yeşeren eşsiz hayat, gerçek kimliği ile ışıdığına, ayrımların değil, buluşmaların ve insanlığın ortak bilinçaltının şaşırtıcı kodlarını tek tek fısıldayacak, o zaman gerçeğin bir eksik parçası daha tamamlanacaktır.

Filmin anlatımında, gerçeğe hep saygılı ve sadık, ama gerektiğinde Adakale'nin ruhundaki ve macerasındaki gerçeklerin mantığına bağlı canlandırma sahnelere de yönelen bir anlayış benimsenmektedir.

Bu yüzden sadece rapor ve belgelere-belge görüntülerine yaslanan bir yapıya karşı, dramatik belgesel tarzı özellikle seçilmiştir. Bu anlatım, zamanı masal dili ile gerçeğin dilini fark edilecek kadar iç içe almayı; kurgunun lineer değil, sıçramalı ve çağrışımsal şekilde olmasını uygun görür.

Sonuç olarak; konunun zengin görsel malzemesini değerlendiren ve buna uygun bir estetik kaygısı olan; tüm dünya seyircisine seslenen; düzeyli ve kalıcı; teknik standartlara uygun bir film amaçlanmaktadır.

Not:

Bu film projesi, Türkiye'nin belgesel alanında saygın film festivali olan SAFRANBOLU II. ALTINSAFRAN BELGESEL FİLM FESTİVALİ'nde, "BELGESEL FİLM PROJE DALI'nda, "BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ" ile onurlandırılmış (2001);

T.C.KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI tarafından ise önce "BELGESEL FİLM PROJESİ ARAŞTIRMA, GELİŞTİRME VE SENARYO YAZIM" dalında (2006); ardından "BELGESEL FİLM YAPIM DESTEĞİ" dalında desteklenmeye uygun bulunmuştur (2007).

İsmet ARASAN

Yönetmen, senarist, 23.05.2007

“BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ”

(TREATMENT SENARYOSU)

1.JENERİK:

Siyah zeminden erime ile Tuna Nehri'nin güneş ışıklarıyla parıldayan sularına geçilirken bir türkünün ezgisi duyulmaya başlar. Suların üzerinde filmin adı belirir:“BİR VARMIŞ BİR YOKMUŞ”. Yazı kaybolur.

2-PROLOG:

Adalılar hep birlikte ‘Türkü’ söylemektedir.

“Şu Ada’dan geldim geçtim / Acı tatlı suyun içtim / Ben yârimden ayrı düştüm / Aman Ada, şirin Ada, Kal selâmet şirin ada...// Şu Ada’nın mor gülleri / Ötmez oldu bülbülleri /Tuhaf söylüyor dilleri / Aman Ada, şirin Ada / Kal selâmet şirin Ada.// Şu Ada’nın hanımları / Şalvar giyer adamları / Pek dayıdır oğlanları / Aman Ada, şirin Ada / Kal selâmet şirin Ada.”

Türkü söylenirken, sözlerin anlamına, ezginin ritmine uygun çarpıcı bir kurgu ile Adanın yaşamından sahnelere çalgıların ve t türkü söyleyenlerin detayları eşlik eder.

Son resim, Adanın sular üzerindeki genel görüntüsüdür.

Kararma.

3-Açılma ile Özgün müzik ve art arda konuşmalar başlar. Bu bölümdeki kişiler, anlattıkları zamandaki görüntüleri ile görüneceklerdir!

I. ADALI: “Ben Adakale’liyim. Orası doğduğum yer. Babam da, dedem de orada doğdu... Annemin annesi de. Ada, şimdi suların altında.Tuna’nın dibinde. Artık Adakale diye bir yer yok. Bir daha da olmayacak. Bunun ne demek olduğunu yaşamayan bilmez. ‘Ateş düştüğü yeri yakar derler’ ya, öyle işte...”

4- (Kesme)

II. ADALI:“Bazen çok özlüyorum. İçim sızlıyor. Orada huzur içindeydik. Herkes birbirini tanır, huyunu suyunu bilirdi. Anahtar kullanmazdık. Adalı olmak, dayanışmak demektir. Herkes birbirinin ne yediğini, ne içtiğini bilir, kaç-göç olmazdı. Kin bilmezdik, 72 milletle dosttuk.”

5- (Kesme)

III. ADALI: “Tütün yetiştirirdik. Bahçelerimizde soğan, domates, her şey biterdi. On dört çeşit armudumuz vardı. O zamanlar Tuna’da balık vardı, hem de kaç çeşit. Bol bol balık yerdik.”

6-(Kesme)

IV. ADALI: “Bahar gelince Tuna’nın suları kabarıp, zaten alçacık adamızı sular basardı. Adada, arada bir imece yapar, iskeleler kurardık. Bazen evlerin yıkıldığı olurdu. Tuna azardı. Her yeri sular basardı. Ama mutluyduk.”

7-(Kesme)

V. ADALI:“Cümbüşümüz boldu. Bizim oğlanın sünneti bir hafta sürdü.”

8-(Kesme)

ROMEN TANIK:“Balık alırdık, tütünleri lokumları bir başkaydı.Sözü sohbeti yerinde, mütevazı insanlardı.Geçimimiz iyiydi.Ayırım yoktu.”

9-(Kesme)

VI ADALI:”Tuna kışın bir metre kalınlığında buzla kaplanırdı. Şimdi nerde öyle kışlar?..”

10-Kesme)

PROF.MARX MİHAİLİ (Romen Tarihçisi):”Bu bir avuç toprak, zamana karşısında bir fanus gibi korundu!”

11-(Kesme)

MACAR ARAŞTIRMACI:”Budapeşte Üniversitesinin en parlak öğrencisi Ignacz Kunoş,1893 yılında adaya gittiğinde, bir hazine ile karşılaştı. O zamanlar öğretmeni ünlü Vambery bile bir Türk Halk Edebiyatından söz edilemeyeceğine inanıyordu.”

12-(Kesme)

VII. ADALI: “Kral zamanında çok rahattık. Ama, II. Dünya Harbi patlayınca her şey değişti. Adadaki gençler askere alındı. Tuna’dan yolcu vapuru yerine asker dolu tekneler geçmeye başladı. Etraf ısındı. Sinmiştik. Radyodan gelen haberleri dinliyorduk. Sonra Almanya’dan korkarken, Romanya’ ya komünistler girdi.”

13.(Kesme)

VIII. ADALI: “Tito ile Çavuşesku anlaştı baraj yapacak. Biz duyduk. Tuna’ya yapılacak baraj ama, bizi alıp götürcek? Aklımıza gelmedi. Ama sonra olanlar oldu. Önce kaleyi yıktılar. Zor yıkıldı. Sonra evleri. Görenler söyledi.”

14-(Kesme)

ESKİ ROMEN KRALI I.MİCHEAL:”Babam Kral II. Carol, adayı sık sık ziyaret eder,beni de yanında götürürdü. Türkleri çok severdi.

15-(Kesme)

SÜLEYMAN DEMİREL(Ünlü Türk siyaset adamı): ”Adakale bizim için milli bir mesele olmuştur. Ben onlara el uzattığımız konusunda müsterihim. Gereken yapılmıştır.”

16-(Kesme)

X.ADALI: ”Sular gelmeye başlayınca, evler, ağaçlar... Derken kediler ağaçlara tırmanmış.
Caminin boynu öylece bükülmüş. Ama Adakale bir gün sulardan çıkacak!... Ben rüyamda gördüm...”

Görüntü kararı...

* * * * *

17-ANLATAN:(Dış/Ses) “Burası Tuna Nehridir. Adakalelilerin deyimiyle, Avrupa’nın bağrından, ‘Alaman Dağları’ndan doğar ve uzun akar, Viyana’dan, Budapeşte’den geçer, Ada’nın etrafında sütliman olur, Adalı kadınların çamaşırlarını yıkardı... Suyunu verirdi, ekmeği sağlayacak kayıkçılığını balığını verirdi... Zaten Tuna, öteden beri Ulu bir nehirdi. İnançlara göre, ona dönüp dua okuyanlar bile olurmuş...”

-Avrupa ve Türkiye’yi içine alan coğrafya atlasında Tuna nehrinin kolları ve Karadeniz’e doğru ilerleyişi... Adakale’nin olduğu yer işaretlenir ve kamera o noktaya zoom yapar. Balık tutan bir kişi... Ayrıca yeni çekimler, yerden ve havadan...

18- DRAMA

Tuna nehrinde elle çamaşır yıkayan bir kadın...

“Adakale, bir zamanlar, Demirkapı Geçiti ile Kazanlar denilen iki yanı yalçın dağların arasındaki ferahlıkta, bir yazarın enfes benzetmesiyle ‘enine kesilmiş bir İznik Çinisi gibi parlardı.’ Bir hayal gibi yaşayan bir Türk köyü insanı karşılardı. Evleri, insanların giyimi ve kuşamı ve sesleri ile... Hemen karşıdaki Romanya sahilinde Orşova Kasabası yer alırdı. Tuna’dan gelip geçen gemiler, adanın küçük iskelesine yanaşır, bir süreliğine bu bir avuç toprağı şenlendirirdi.

-Belge filmleri, kartpostallar, fotoğraflar, illüstrasyonlar...

19- ANLATAN:”Uzunluğu 1800, genişliği 400Metre, yüzölçümü ise iki hektara yakın olan Adakale; kalesi, camisi, kırmızı kiremitli evleriyle, masalsı, yemyeşil bir Türk bahçesiydi...

Romanya ve Yugoslavya 1964 yılında ortaklaşa bir baraj yapmaya karar verdiler. Bu karar, Ada'nın yazgısını belirledi. Demirkapı Barajı, 1970 yılında bittiğinde, Adakale ezelden beri kucağında yaşadığı Tuna'nın sularına yavaş yavaş gömüldü.

-J.Tito ve N.Çavuşesku... Adakale baraj antlaşması inşaat çalışmaları...

“Adakalelilere gelince... Onlar, içlerinde bir acı, yeni yurtlara dağılıp gittiler...”

-Belge filmleri, fotoğraflar, ellerinde eşyaları, tek çocuklu bir aile Tuna'ya bakıyor...

-Tren rayları çok yakın...

*****

20- Tuna Nehri

EFEKT: Suların akışı.

21-ANLATAN:“Her şeyin, her sözün bir başlangıcı vardır. Doğu masallarında her masala, genellikle,”Bir varmış bir yokmuş” diyerek girilir.Biz de öyle yapalım. Hem, masal gerçeğin öbür yüzü değil mi?

EFEKT: Müzik değişir.

Bir varmış bir yokmuş... İnsanlar bugün gibi bir avuç toprak için durmadan savaşırlarmış.

Ve zamanların birinde, XV. Yüzyılda, Viyana kapılarına dayanan ve Tuna boylarında at koşturan Türkler, Adakale' yi ele geçirmış ve Buraya “Talih Adası” adını vermişler...”

22- IV. YÜZYIL AVRUPA SiYASi HARiTASI

EFEKT: Mehter marşı, at kişnemeleri...

23- ANLATAN: “Eskiden sadece sürgünlerin ve korsanların barınağı olan bu adadaki kale, nehir ulaşımındaki önemi dikkate alınarak ve askeri amaçlarla Osmanlılar tarafından tahkim edilerek askerî muhafızlık olarak kullanılmaya başlandı.”

-ADAKALE’NİN KUŐ BAKIŐI FOTOğRAF VE FİMLERİNDEN COğRAFİ KROKİSİNE, KALESİNİN KROKİ VE FİMLERİNE ART ARDA GEÇMELER.

“Kale öylesine sağlam ve amacına uygun düşünölmüştü ki, zapt edilmesi çok zordu. Sekiz köşeli bir yıldız şeklindeydi. Uçlarında gözetleme kuleleri, topçu

mevzileri için yerler ve sarnıçlar, depolar, barınaklar ve bütün kaleyi birbirine bağlayan, ulaşılabilir kılan geniş tünelleri vardı.

İşte, o Osmanlılar, kendilerinin deyimi ile ‘fethin çocukları’ bu bir avuç toprağa “ADAKALE” adını verip koca bir hayat yeşerttiler.

24-ANLATAN:”Ancak, Avrupa’da kökleşmiş Haçlı ruhunu harekete geçiren Viyana Kuşatması’nın kırılmasıyla Osmanlılar geriye çekilmeye başlamıştı. Avusturyalılar 1716 yılında çatışmalarla harap hale gelen adayı ele geçirerek, bir üs olarak kullanmaya başladılar.

-Avusturyalılar Adakale’de... Belgeler, illüstrasyonlar, resimler...

Padişah I. Mahmud, Erdel ve Macaristan’ın kilidi olarak gördüğü Adakale’nin fethi için kesin emir verdiğiinde, takvimler 1738’i gösteriyordu. Tuna Nehri üzerinde kayıklarıyla süzülen yeniçeriler, bütün güçleriyle Ada’yı kuşattılar.”

-Padişah I.Mahmut’un portresi, Topkapı Sarayı, Mehter Takımı detaylar...

25- DRAMA

Karanlıkta, göl sularında meşalelerle yol alan kayıklı yeniçeriler...

“Adakale, tam üç ay direndi. Sonunda teslim oldu.I. Mahmud, komutan Yeğen Mehmet Paşa’ya, bu zaferinden ötürü bir kılıç verdi.”

26- DRAMA

Yeğen Memet Paşa’nın ödüllendirilmesi...

“Ama çok geçmeden, Adakalelilerin “Nemse” dedikleri Avusturyalılar, 1789 yılında ani bir top saldırısıyla yeni bir işgal başlattılar. Adakale düştü. Belgrad düştü...

Sonra yine savaş... Sonra yine barış...”

27- ANLATAN: “Fakat bir şey; buradaki insanların soyu ve ezan sesi! Hiç eksik olmadı. Adakale Camisi Padişah III. Selim zamanında yapıldı.”

(Efekt:Ezan sesi...)

28- ANLATAN:“XIX. Yüzyılın başında, Adakale Muhafızı Recep Ağa, Adada Osmanlı Padişahına itaatsizliğinden dolayı idam edilince, kardeşleri adada bir isyan, hemen bastırıldı.”

-Recep Ağa ve Adakale İsyanı illüstrasyonları...

“1830 yılında Sırbistan özerklik kazandı, ardından 1867 yılında Osmanlı garnizonları Sırbistan’dan çekildi. Adakale’nin Osmanlı topraklarıyla hiçbir canlı bağı kalmamıştı. Artık üzerinde Avusturya-Macaristan ile Eflak-Boğdan’ın gölgesi dolaşıyordu.”

-1830 Yılında Adakale çevresindeki siyasi harita

29- ANLATAN:”1866 yılında, Avrupa’yı hakkında gazetelerde yer alan ziyaret eden ilk Osmanlı padişahı olan Abdülaziz, ülkeye dönüş yolunu Viyana ve Budapeşte üzerinden belirlemişti. Budapeşte’de ünlü Türkolog Vambéry ile Batılı düşünceleri ve ilerici fikirleriyle öne çıkan Tuna Valisi Mithat Paşa tarafından karşılan Abdülaziz, 1 Ağustos 1866 tarihinde de, Avusturyalıların işlettiği Loit Kumpanyası vapurlarıyla, Orşova(Hırşova) İskelesi’ne vardı.

-Avrupa gazetelerinde çıkan haberler, illüstrasyonlar, fotoğraflar... Mithat Paşa, Vambéry...

O zaman şehzade olan II. Abdülhamit de vapurda bulunuyordu. Padişah ve beraberindekiler Adakale İskelesi’ne yanaşmış, dalgalanan Osmanlı bayrağı altında, ada halkı ve Osmanlı askerleri “Padişahım, çok yaşa!” diye bağırarak gösteri yapmışlardı..

30- ANLATAN:”Halkın “93 Harbi” dediği 1876-1877 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlının Avrupa’daki varlığına öldürücü bir darbe indirdi. Rumeli Müslümanları ve Türkleri perişan halde göçe başladılar. O sırada küçük bir Avusturya birliği Adakale’ye çıktı. Yeşilköy ve Berlin Antlaşması’nda unutulmuş Adakale, kendi tarihinin belirsizliğini yaşıyordu.”

-1876 / 1877 Osmanlı Rus savaşı görüntüleri. Osmanlıların Avrupa topraklarından kitlesel göçü ve Berlin Antlaşması görüntüleri...

31- ANLATAN: “Adakale’nin anavatanla canlı bağı koptu.1908 yılında artık Tuna Vilayeti’ne bağlı Vidin’in bir sancağı değil, doğrudan padişah tarafından atanan memurlarla İstanbul’a bağlıydı. Oysa II.Abdülhamit döneminde kurulan, I. ve II. Osmanlı Meclisi seçimlerine oy vererek katılmışlar ve Meclis’e temsilci göndermişlerdi. İstanbul’dan adaya, Viyana Elçiliği’ne bağlı bir diplomat olan bir bucak müdürü ile iki zaptiye, iki öğretmen, bir imam ve bir müezzin yollanıyordu.”

-Tuna Vilayeti Valisi Mithat Paşa ve Osmanlı Meclisi’nde Adakale Temsilcileri...

32- ANLATAN:”1913 yılında bu kez adayı bir Macar birliği işgal etti. Adakale, Türkçe yaşamına yine de devam ediyordu. “

-Belge görüntülerinde Macarlar Adakale’de...

33- ANLATAN:“Romanya, Macaristan ve Avusturya arasında paylaşılamayan Adakale, 1920 yılında imzalan Trianon Antlaşması’yla Romanya’ya bırakılmışsa da, bu durum Osmanlılarca kabul edilmedi.”

-Trianon Antlaşması görüntüleri...

34- ANLATAN:“Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü Ulusal kurtuluş Savaşı’nı başlatmıştı. Son padişah ülkeyi terk ederken Anadolu’nun bağrında, Ankara’da yeni Türkiye Cumhuriyeti kuruluyordu. Savaş kazanılmış, sıra bütün tarafların imzalayacağı barış antlaşmasına gelmişti.”

35- RAŞİT ÇAVAŞ (Türk Araştırmacı):”Bu ada Lozan Antlaşmasına kadar fiili olarak Türkiye ile canlı bağını koparmadı ve siyasi bir sorun oldu. Yani,1923 yılına kadar, Avrupa’nın bağrında,Tuna nehrinin içinde iki hektarlık bir adada hala Türk bayrağı dalgalanıyordu!”

36- ANLATAN: “1922 yılında başlayan Lozan Antlaşması görüşmelerinde Adakale bir sorun olarak ortaya konulmamıştı. Ancak, görüşmeler sürerken Ankara’da şaşırtıcı bir gelişme oldu. TBMM milletvekillerinden Ömer Lütfi, Kütahya Mebusu Cemil Bey, Hüseyin Rauf Bey ile Rauf Orbay, Adakale sorununu ulusal bir mesele olarak dile getirdiler.

-Türkiye Büyük Millet Meclisi, ilgili Milletvekilleri, eski ve yeni görüntüler

Bunun üzerine İsmet İnönü, Adakale’yi, Türk Heyeti’nin bir talebi olarak gündeme aldı.”

-Lozan Antlaşması görüntüleri, belge filmler...

36- Marx Mihaii (Macar Tarihçi):” Lozan’daki Türk heyetinin Adakale konusundaki tutumu, sadece Romanya için değil, tüm delegasyonlarda tam bir şok etkisi yaratmıştı.”

37- ANLATAN:”Hatta Ankara hükümeti, Romanya’ya bir Adakale temsilcisi gönderdi. Karşılıklı notalaşmalar oldu. Görüşme tarafları hayret içinde kaldılar. Misak-ı Millî sınırlarından bu kadar uzaktaki bir küçük adanın talep edilmesi, tarihçiler tarafından o günlerdeki dengelerin ve görüşmelerde zaman kazanma çabasının bir ifadesi olarak değerlendirilir. Nitekim Adakale sonunda, 1923 yılında, Lozan Antlaşması ile Romanya’ya bırakılır. “

-Belge filmleri... Fotoğraflar...

38-ANLATAN:“Ancak, antlaşmanın imzalanmasından hemen önce, Romanya Meclisi’nde ilginç bir olay yaşanır. Olayın perde arkasında Osmanlının son dönemine damgasını vuran İttihat ve Terakki kurucularından ve bir numaralı üyesi ve Romanya Dr. İbrahim Temo, bulunmaktadır.”

-Dr.İbrahim Temo’nun fotoğrafı, Romanya Kraliyet Meclis Binası iç / dış çekimleri, fotoğraf ve belge filmleri...

“ İyi bir örgütcü ve haberalma uzmanı olan Temo, Sırbistan’ın Adakale’ye göz diktiğini anlamış, Adakalelilerin çıkarları bakımından adanın Romanya’ya ilhakı için çalışmıştır. Durumu Adakalelilere anlatıp onları ikna eden Temo, Romanya Meclisi’nde ilhak kararı alınacağı gün, kalabalık bir Adakaleli grubunu da Meclis’e götürmüştür..Ve adalılar,Romanya’nın Adakale’yi ilhak kararını feslerini havaya atarak, sevinçle karşılamışlardır. “

39-ANLATAN: “Eskiden Tuna vapurlarında kahve vapurlar yapıp satmak işiydi. Daha adaya varmadan bütün vapur yolcuları ünlü Türk kahvesinin tadına varabilirdi. Bu fesli,, eski zamandan fırlamış iri kıyım Türkler, yolcuların merakını cezbederdi. Acaba buralardan kimler geldi,kimler geçti?..”

40- ANLATAN: “Ama birisi var ki, o Adakale için bir başkadır. Adı Ignacz Kúnoş. 1862 yılında doğan bu Macar bilgini, Türk halk kültürü ve edebiyatını daha henüz el değmemişken zapt eden büyük bir araştırmacıdır. Budapeşte Üniversitesi’nde Vambéry’nin öğrencisi olmuştu.

41- DRAMA SAHNE: BUDAPEŞTE ÜNİVERSİTESİ / DERSLİK / VAMBERY’NİN ODASI

- Prof.Vambery ile öğrencisi 21 yaşındaki Ignacz Kunoş,Diyalog

42- SABRİ KOZ(Türk Folklorcusu):“Kúnoş’u, Türk halk edebiyatını araştıranlar arasında bir anıt saymak gerekir. Adakale’de Yayımlanmış eserleri. Derlediği yüz türküyü ve sayısız masalı, efsaneyi ve manileri bilim dünyasına kazandırmış, Türk halk edebiyatının ne kadar zengin olduğunu ortaya koymuştur. Daha yolların açılmadığı, yabancı henüz sızmadığı zamanlarda Anadolu’da yaptığı derlemeler, Türk folklor araştırmacıları için gerçek bir hazinedir.”

-İstanbul Boğazı, Topkapı, Kız Kulesi genel şehir görünümünden, İstanbul Üniversitesi’nin günümüzdeki eski ünlü giriş kapısı!

“1925- 1926 yıllarında kültürümüze verdiği büyük hizmetler dikkate alınarak İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde konferanslar vermek üzere çağrılıp ağırlandı.”

43- DRAMA / KONFERANS / İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ / KÚNOŞ

I. Kunoş konferans veriyor. Dinleyici bilim adamları...Ve Budapeşte’de başlayıp Adakale’ye uğrayan yolcuğunu anlatıyor...

44-DRAMA/BUDAPEŞTE/ŞEKERCİ DÜKKANI

I.Kunos,Türk Şekerci,Macar Müşteri

45- ANLATAN:”Bir varmış bir yokmuş... Zamanların içinde yıl,1893 idi. Budin limanından masalların,türkülerin peşine düşen bir adam uzun yola çıktı.Vapur, Tuna nehrinde, Orşova İskelesi’ne yanaşmış,bir mola vermişti. İskelede Adakaleli bir kayıkçının türküsünü duydu.Heyecanla o tarafa yöneldi ve...

46- DRAMA: Kayıkta I.Kunoş ve Kayıkçı... Diyaloglar ve kayıkçının söylediği türkülerden örnekler...

47-ANLATAN:“Bu türküler yaşanılan ortamda, halkın yaşanılanlara tepkilerini gösteren, Osmanlı yönetimince çok sakıncalı bulunan,önemli siyasal düşünceler de içeren türkülerdi. Ama asıl önemlisi halk kültürünün eseri olmasıydı. Çoğunda kaybedilen yurtlar, kahramanlıklar ve ilgisiz İstanbul’daki padişah gerçeği vardı.”

48- DRAMA

Kunoş İstanbul Üniversitesindeki konferansına devam ediyor...Kunoş’un art arda yayınlanan kitapları...” Adakale Türk Masalları” vb.

49 /50/51 / 52 - DRAMA

Kunoş Adakale’de derleme çalışmaları yapıyor...

53- BİR ADAKALELİ AİLESİ(Günümüzde, ANNEANNE-TORUN) ”Bir Adakale masalı bize bazı sırlar bağışlayabilir:”Bir varmış bir yokmuş!..Bir gün tembel Keloğlan,annesi tarafından azarlanıp Tuna’dan su alması için işe koşulur. Keloğlan, Tuna’nın suyuna dalarak küçük bir balıkla söyleşir.Aradan uzun zaman geçer.”

54- PROF.Dr. MUSTAFA ALİ (ROMANYA):“Romanya, Adakale insanına ve onun kültürel kimliğine hep sıcak yaklaştı. 1931 yılında Adakale’yi ziyaret eden Kral II. Carol, adayı gümrükten muaf tutmuş Adakalelilere çeşitli ayrıcalıklar tanımıştı. Bu ayrıcalıkların arasında askerlik yapmamak ve vergi ödememek de vardı. Onun emriyle adaya bir tütün fabrikası yaptırıldı. . Carol, ailesiyle birlikte, özel yatıyla sık sık adaya gelir, gezer, adalılarla sohbet ederdi.

55- Eski Romanya Kralı I.Micheal (Ropörtaj) :”Tabii, hatırlıyorum. Babamın Atatürk’e özel bir saygısı vardı .Fırsat buldukça Adaya giderdik.Beni de yanına alırdı.(...)”

-Romanya Kralı -II. Carol'un Mustafa Kemal'i Ziyareti. Fotoğraf ve filmler...

56-ANLATAN: "1934 yılında Tuna yoluyla, Avrupa'yı ziyaret eden ve daha sonra "Tunadan Batıya" adlı bir kitap yazacak olan yazar İsmail Habib Sevük, Adakale'ye uğramış ve adadan çok etkilenmiştir.Şöyle der:"Yarinden ayrı düşen ada.. Bayraksız vatan parçası.. Gurbette millet.. Hafızalarımız bu adayı Tuna gibi kucaklasın." derken, içi sızlar ve onu bir İznik çinisine benzetir uzaktan."

-İsmail Habib Sevük, 1934'ler... Adakale ve Tuna nehri, vapurlar...

57-ANLATAN: "1935 yılında Balkanlar'daki Türk izlerinin peşine düşen Yaşar Nabi Nayır, Adakale'ye elbette uğrar."

-Yaşar Nabi Nayır'ın seyahat fotoğrafları, Adakale foto, kartpostal ve belge filmleri.

"Halkı pitoresk ticaretiyle geçinir. Bir zamanlar oralara ve hatta çok uzaklara kadar yiğitlik ve faziletlerini götürmeye gitmiş olan fetihçilerin torunları için ne hazin bir akıbetdir. Her milletten yabancı seyyahların, merak dolu gözlerle seyrettikleri bu kasabacığın sokaklarında hâlâ çarşafly kadınlar, fesli çocuklar, sarıklı ihtiyarlar dolaşır ve bir tek camii, ibadetten ziyade şark dekorasyon sanatının bu en kötü örneğine yabancı gözleri hayran etmeye yarar.

-Amatör çekim, Adakale'yi ziyaret filmleri, fotoğraflar...

Vapurların günde birkaç sefer adaya boşalttıkları göğsü dürbünlü, eli fotoğraflı adamlar, İstanbul'dan bu kadar uzakta, bu Eyüp bozmasını, bir seyahatin masraflarına katlanmaya lüzum kalmadan, bir hayvanat bahçesinde garip kuşları seyreder gibi 'Türk' seyrederler. Üstelik bir iki paket Bafra tütününü, bir kutu lâtı lokum ve bir oyuncak nargile alarak..'

Her şey bu kadar mı? Değil elbette!"

58- ANLATAN: "II. Dünya Savaşı sırasında Adadaki hayat da geriliyor, yanından yöresinden gamalı haçlı Alman tekneleri geçiyordu."

-Adakale yakınından geçen Alman subayları, fotoğraf!

"Ve milyonlarca insanın ölümüne, ülkelerin yıkımına neden olan savaş,1945 yılına geldiğinde, Budapeşteye Alman uçakları bomba yağdırırken bir insanın daha ölümünü habertiyordu :Sanki masalcı baba ölmüştü!Evet, Ignacz Kunoş bombardımanda ölmüştü...

-II. Dünya Savaşı budapeş bombardımanı, I.Konuş'un fotoğrafları ve bugünkü mezarının çekimi.

Sonunda Almanya yenildi. Artık yeni görüntüleri bir dünya kuruluyor. Soğuk Savaş” rüzgârları esiyordu.”

Postdam Konferansı belge filmleri...

59- ADALI: “Savaş sonrası , Adada da ikilik çıktı. Zaten bir avuç insanız. Bazısı Kralcı oldu, yani Milliyetçi, Demir Muhafızlar’ dan; bazısı da Çavuşesku taraftarı. Siyaset girdi, huzur gitti.”

1947 yılında, Kral I.Micheal yönetimi iyice sarsıldı. Kralcılar ve komünistler birbirine girdi. Kral ülkeyi terk ederek sürgüne gitti.

-Belge filmleri...

60- IX. ADALI: “Ben Demir Muhafız’dım. Yani Kral taraftarı milliyetçiydik işte. Edildi. Ben de Türkiye’ye geldikten sonra ona çok mektup yazdım. Bak, o da bana yazdı. Bu mektuplar onun.”

61- XI.ADALI: “Çavuşevsku iktidara gelince bizim adadaki Kralcı 30 kişiyi Baragan Ovası’na sürdü.”

62- XII. ADALI: “Ne yalan söyleyeyim ben komünist Parti üyesiydim. Bir folklor ekibimiz vardı. Bütün ülkeyi dolaşırdık. Çavuşevsku adaya bir trikotaj fabrikası yaptırdı. Cami okula çevrildi. Özel girişim yasak olduğu halde lokum atölyelerine izin verildi. Çocuklar için kreş açıldı.”

63- VIII. ADALI: “Komünist yönetim çocukları Romenleştirdi. Fikirlerini değiştirdi.”

64- ANLATAN: 1964 yılında Yugoslavya ile Romanya Demirkapı Barajı’nı yapmaya karar verdiler. Bu dev baraj, büyük miktarda elektrik üretecekti ama Adakale dahil birçok köy ve kasaba sular altında kalacaktı. Yapacak hiçbir şey yoktu...

65- SIRBİSTAN DEVLET FİLM ARŞİVİ GÖREVLİSİ: ”Adakale ve Demirkapı Barajı ile ilgili elimizde iyi korunmuş malzeme bulunuyor.”

66- ROMEN DEVLET FİLM ARŞİVİ GÖREVLİSİ:”Bizler, devlet olarak, sular altında kalacak bölgedeki bütün tarihsel ve kültürel değerleriyle ilgili yapılmış belge çekimlerini özenle koruyoruz.Çekimler genellikle 16 mm. siyah beyaz yapıldı.”

67- ANLATAN:”Peki Türkiye , Adakale’nin kültürel ve tarihsel varlığını,mirasını korumak için ne yaptı?”

68- Prof. Dr. Semavi EYİCE (Türk tarihçisi) : "Adakale'nin sular altında kalacağı, bunun için ayrılmış ödenek çerçevesinde yerinde çalışmalar yapacağımız bize bildirilmişti. Ancak daha sonra, o dönemin Dış İşleri Bakanlığı'ndan Üniversitemize gelen bir yazıda..."

-Ropörtaj.

69- YILMAZ ÇETİNER (Türk Gazetecisi): "1965 yılında Adakale'ye gittiğimde oradaki manzaradan çok etkilenmişim. Adakaleliler barajın yapımından sonraki hayatlarını kestiremiyor, adaya ölmekte olan çocuklarının hüznüyle bakıyorlardı. Yaptığım ropörtajlar ve yazdığım yazılarla onların sıkıntılarını kamuoyuna aktarmaya çalıştım."

-Ropörtaj; Yılmaz Çetiner'in seyahat fotoğrafları...

70- III.ADALI: "Sular gelmeden evvel bir kadın geldi. Bizim türkülerimizi manilerimizi sordu. Hepsini teybe kaydetti. Bol bol da filmimizi çektiler. Zaten bizim adaya sık sık Romen filmcileri gelir vurdulu kırdılı filmler çekerlerdi."

71- I.ADALI. "Bir dileğimiz olduğunda Miskin Baba Tekkesi'ne gider, mum diker, dua ederdik."

72- ROMEN ARAŞTIRMACI: "O kadın benim. Romanya ve Yugoslavya, Adakale dahil su altında kalacak bütün bölgede ciddi bir araştırma ve belgeleme çalışması yaptırdı. Adakale'deki çalışmalarımız Kúnoş'tan sonra yapılan en geniş çerçeveli çalışmalardır ve arşivlerimizde özenle saklanmaktadır."

-Çalışma albümünden fotoğraflar... Bazı eski arşiv bandları birlikte dinlenecek!

73- XI.ADALI: "Romanya hükümeti bize ev verdi. Biz buraya alıştık. Ama Türkiye ile ve oradaki adalılarla bağımızı koparmadık. Mektuplaşırız, telefonlaşırız."

74- XIII. ADALI: "Ben Bükreş'te tıp okudum. Adakale'yi hiç unutmadım. Evde aylarca uğraşarak Adakale'nin son zamanlardaki halinin maketini yaptım. Size de gösterebilirim. Karım Romen. Biz mutluyuz. Çocuklarıma asıl yurdumuzun orası olduğunu anlatıyorum."

-Ropörtaj, maket çekim...

75. ADALI: "Romanya hükümeti bize ev verdi ama bizim aklımız Türkiye'de idi. O zaman Demirel başbakandı. 70 kilo eşya alabilirsiniz yanınıza dediler. Yollara düşüp İstanbul'a geldik. Yarımız orda, yarımız burda..."

76-SÜLEYMAN DEMİREL (DEVLET ADAMI): "Ben o zaman Başbakandım. Adakale Türklerinin sıkıntısını hatırlıyorum. Onları bağımıza bastık. Onların meselesi için

1967 senesinde Romanya'ya gittim. Devlet Adakalelilere sahip çıkmıştır. Onlara ev vermiştir. Onları yalnız bırakmamıştır.”

-Belge filmleri ve ropörtajlar

77- ADALI: “Adanın camisinde Sultan Hamid'in hediyesi büyük bir halı vardı. Sular gelmeden evvel onu Köstence Camisi'ne, adadaki mezar taşlarını da Şimian Adası'na taşıdılar. Benim bildiğim bu.”

- Şimian Adası ve Köstence Camii çekimleri...

78- BÜKREŞ ADAKALEH KAHVESİ: Ropörtajlar, atmosfer...

79-.IX. ADALI: “İnsan unutan mahlûktur. Manisini de, türküsünü de, atasını da unutan var. Benim bir torunum var. Adakale masalı bilmez. Söylesem dinlemez. Akli hep başka şeylerde.”

80- IX. ADALI: “Beni dinle: Ada suya gömülünce, biz de sudan çıkmış balığa döndük. Hepimizin içinde bir ağrı kaldı. Bir daha huzur görmedim. Allah'a şükür, devlet ev verdi,işimiz var,sağlığımız yerinde...Ama sık sık orayı ararım. Albümlere bakarım. Bir cenneti kaybettik sanki yeryüzünde. Bazen de hanımla kurarız sofrayı, içer ağlarız.”

81- ROMANYA ULUSAL ARŞİVİ, GÖREVLİ: “Adakale belgeleri tasnif edilmiştir... adet belge bulunmakta. İlk belge 1689 tarihini taşımaktadır. Ancak bu belgeler, araştırmacılar tarafından ne yazık ki tamamen değerlendirilmemiştir.”

-Romanya Ulusal arşiv iç/dış

82- R. ÇAVAŞ: “Yıllardır Adakale üzerine bir kitap hazırlıyorum. Çok renkli, şaşırtıcı derecede görsel malzeme var. Ancak, belgeler ve bilgilere ulaşmakta güçlük çekiliyor. Ben yüzde ikisi tasnif edilmiş Başbakanlık Arşivi'nde bugüne kadar yaklaşık beş yüz adet Adakale belgesi tespit ettim. Adakale'nin tarihi henüz yazılmadı...”

83- ROMEN YURTTAŞ(Yeni Orşovo kasabası):”Avrupa'da, Türkiye'de birçok Adakale adına rastlarsınız. İsimler yaşatılıyor. Türkiye'de de öyleymiş. Biliyor musunuz biz ne derdik: 'Adakale, Romanya, Sırbistan ve Avusturya'nın kalbidir' Belki de Tuna'nın kalbi idi...

84- ANLATAN:”Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak. Bu kesin. Ama unutuştan daha kötü bir mezar var mıdır? İnsan insanın ağrısını alır. Kayıp yurdun ağrısı hiç unutulur mu?

85- ADALILAR: Hep bir ağızdan:

“Şu Ada’dan geldim geçtim
Acı tatlı suyun içtim /
Ben yârimden ayrı düştüm
Aman Ada, şirin Ada
Kal selâmet şirin ada...

Şu Ada’nın mor gülleri
Ötmez oldu bülbülleri
Tuhaf söylüyor dilleri
Aman Ada, şirin Ada
Kal selâmet şirin Ada.

Şu Ada’nın hanımları
Şalvar giyer adamları
Pek dayıdır oğlanları
Aman Ada, şirin Ada
Kal selâmet şirin Ada.”

86-SON JENERİK

*****

*Yukarıdaki metin, yapım çerçevesini zorlamadan; devam etmekte olan araştırmalardan, filmin alacağı son şekle kadar, filmin dünyasına hizmet edecek her türlü olumlu değişiklik gösterebilir!..

Yine senaryoda, Adakale’deki günlük hayat, ekonomi, sosyal ilişkiler, tarih ve folklor gibi konulardaki zengin bilgi ve görsel malzeme, yerleri geldiğinde anlatım içinde örülerek değerlendirilecektir.

İsmet ARASAN
2001/ 2007
Belgesel Drama Film Projesi

ADAKALE YAPIM TAKVİMİ

(21 Haziran-17 Ağustos 2007 ?)

1-ÖN HAZIRLIK:10 GÜN (10-20 Haziran)

2-ÇEKİMLER TOPLAM: 21 GÜN (Yurtdışı 11,yurtiçi 10 gün.20 Haziran-11 Temmuz)

* İstanbul :Şehrin içine dağılmış Adakaleli ailelerin hayatları .Adalıların çoğu Bakırköy ve Tozkoparan'da ilk geldiklerinde devletin kendilerine verdiği sosyal konutlarda yaşıyor.

*Bir gün tüm İstanbullu adalılarla yemekli eğlence düzenlenecek! HELVA GÜNÜ gibi...

*Ropörtaj:Adakaleliler, Prof. Semavi Eyice, Raşit Çavaş,Sabri Koz,Gencay Gürün vb.

*Ankara : Eski Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel .

Başbakanlık Arşivi. Milli Kütüphane, Ordu Foto Film Merkezi, Devlet Film Arşivi, TRT Arşivi, Dışişleri eski binası, Eski TBMM binası ile Ankara'da yaşayan Adakaleliler ve söyleşiler.

B-ROMANYA ÇEKİMLER:

*Röportajlar:

Tourno Severin iline bağlı, Nea Orşovo, Bükreş, Köstence'de ve Şimian Adası'nda çekimler yapılacaktır.(Romen bilim adamları, Romen tarihçiler, araştırmacılar, Bükreş Devlet Film Arşivi ve Ulusal Kitaplık görevlileri ile Adakale belgeleri üzerine kısa röportajlar , yaşadıkları mekanlar, albümler,mezarlıklar vb.

C-MACARİSTAN ÇEKİMLERİ?:

Budapeşte (Budapeşte Üniversitesi, Macaristan Ulusal Film Arşivi, Ulusal Kitaplık...Macaristan bir ara Adakale'ye sahip olmanın da getirdiği zengin bilgi-belge ve görsel malzemeye sahiptir!.. Devlet Film Arşivi ve Ulusal Kitaplık görevlileri ile Adakale belgeleri üzerine kısa röportajlar.)

Adakale ile ilgili belgeler, filmler, I.Kunoş'la ilgili kaynaklar, filmler v.b.Bu genel kaynak taramasında ,1945 yılında Almanların Budapeşte bombardımanı ve o yılların görüntüleri. Çünkü Kunoş bu bombardımanda ölmüştür. Ayrıca Kunoş ve eğitmeni ünlü Türkolog Vambery 'nin ile ilgili tüm görsel malzeme değerlendirilecektir. her türlü görsel kaynağı da yararlanılabilir niteliktedir.

*Dramatize sahneler:

-Peşte Üniversitesi Türkoloji Bölümü binası.

Hocası Vambery'nin görsel malzemesi, o tarihlerdeki kostüme sahneler içindeki dramatize edilecek halleri ele alınacaktır.(Bugünkü eğitim atmosferi, eski atmosferde sadece Vambery ile Kunoş...1882' ler).

-I.Kunoş'un okulda öğrendiği Türkçe ile çok farklı olan halk Türkçesini öğrendiği ve sık sık uğradığı Peşte'deki şekerçi Dükkânı. (Kunoş-Şekerçi-bir müşteri,1882' ler..)

D-SIRBİSTAN ÇEKİMLERİ:

Belgrad. Devlet Film Arşivi ve Ulusal Kitaplık görevlileri ile Adakale belgeleri üzerine kısa röportajlar.)

*Film Arşivi ve Ulusal kaynaklarda bulunan Adakale ile görsel , yazılı belge ve bilgiler. Demirkapı Barajı'nın yapım aşamaları, açılışı vb. görüntüleri. Tito Yugoslavya'sı zamanındaki adaya ilişkin Romanya ile Çavuşesku zamanında yapılan görüşme görüntüleri bugün Sırbistan'ın da elindedir.

*Sırbistan ile Romanya'nın bugün de sınırını çizen, Adakale'nin bulunduğu eski bölgede Ada ile hatıraları olan birçok kişi bulunmaktadır.Röportajlar...

E-AVUSTURYA:

Çekim yok, belge alışverişi.

*Viyana.Ulusal Film Arşivi ve Ulusal Kütüphanesi. Devlet Film Arşivi ve Ulusal Kitaplık .Tuna nehrindeki ulaşımın baş aktörü,merkezi Viyana'da bulunan ünlü Avusturyalı Loyd Şirketi'dir. Belgeler, filmler.

F-İSVİÇRE?:

Eski Romanya Kralı 1. Micheal ile röportaj. Romanya? Türkiye'de tatil yapıyor? 1921 yılında doğan, önce 7 yaşında kral edilib,1930 yılında tahttan indirilen;1940 yılında tekrar Romanya Kralı olan 1. Micheal, 1947 yılında tahttan devrildikten İsviçre'de sürgünde yaşamaya başladı.

Yıllar sonra ilk kez 1990'da ülkesine gidebildi ve 1996 yılında Romanya Anayasası'na saygı duyacağını belirterek, vatandaşlığı kabul edildi. Ülkesi tarafından kendisine koruma verilmesi ve maaş bağlanması kabul edildi.

Kendisi ile temas kurulmuştur. Günümüzde 86 yaşındadır.Bükreş Türk Büyükelçisi Ahmet Rıfat Ökçün,işadamı Adil Özkıvanç,Akten hanım teyze.

3- SONLANDIRMA (POST PROD.) ÇALIŞMALARI: 15 GÜN (11 Temmuz-27 Temmuz)

ACİL NOTLAR VE ADAKALE KAYNAKÇASI

Adakale projesini var eden omurga akışındaki asl kahramanlar Adakalelilerdir. Ancak yaşanan serüvenin biricik tanıklarını da unutmamak gerekir. Günümüzde, çok önemli ve ömrünün kıyısındaki olan bazı şahsiyetlere dikkat çekmek isteriz:

* 82 yaşında olan 9. Cumhurbaşkanı Sn. Süleyman Demirel.
1967 Yılında Başbakan olarak Adakalelileri almak üzere Romanya'ya gitmiş, onların sorunları ile ilgilenmişti. Sn. Demirel ile irtibat kuruldu.

* 81 yaşında, Eugenia Popescu Judetz .
Adakale üzerine yaptığı çalışmaları, Dünyada ilk kez "Adakale" başlığı altında 2007 yılı başında ülkemizde kitap olarak çıktı. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşıyor ve her yıl ülkemize araştırmalar yapmak üzere geliyor. Dünyaca ünlü müzik tarihçisi. Adakale üzerine uzman. Kendisi ile yazışmalarımızla, bu yaz çekime de uygun bir takvimle ülkemize gelip çekim yapacağımız konusunda ön onayı alınmıştır.

-86 Yaşında son Romanya Kralı Michael.
Babası kral II. Carol ile birlikte sık sık Adakale'yi ziyaret ederdi. Kral Carol Atatürk'ü ziyaret eden ve ona hayran bir devlet adamıydı. İsviçre ve Romanya'da ikamet ediyor.
Her yıl Antalya'da tatil yapıyor. Romanya Büyükelçimiz A. Rifat Ökçün vasıtası ile irtibat sağlanarak projede anılarıyla yer alacağı zemin sağlandı.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR:

- 1-"Adakale", Eugenia Popescu-Judetz, Yayına hazırlayan: Bülent Aksoy, Pan Yayıncılık, İst., 2006
- 2-"Şu Bizim Rumeli", Yılmaz Çetiner, s.265/276, Ankara, 1967
- 3-"Avrupa'da Sultan Aziz", Cemal Kutay, (1867/1870 Hafız Ömer Efendi'nin Günlüğü!) s.97/98 Geçmişten Günümüze Türk Kitaplığı, İst., Şile Matbaası, 1970
- 4-"İbrahim Temo'nun İttihad ve Terakki Anıları", Arba Yayınları, İst. s.241/246, 1987.
- 5-"Ada Kaleh, Monografia unei Însule" Prof. Costantin Juan-Petroi, Editura Elvan, Romania, Orşova, 2005, özel çeviri metinleri...
- 6-Tuna Vilayeti Salnameleri (1910-1911). İlgili bölümleri özel olarak çevrildi.

7-“Osmanlı Tarihi”,İ.Hakkı Uzunçarşılı,T.T.K. Yayınları, Ankara, 1978, IV.Cilt, 280/283, 554/557.

8-“Adakale Türk Masalları”,İgnacz Konus,1975,İstanbul.

9-“Türk Halk Edebiyatı”,İgnacz Kunos,Tercüman 1001 Eser,İst.,1978(İlk basım 1925 İstanbul olan bu eser, Kunos’un günlüğüdür!)

10-“Musaffa Belgrad ve Adakale Seferi ve Zaferi” Ali Emiri Efendi, İstanbul Millet Kütüphanesi’nde bulunan bu elyazmasının tıpkı çevirisi bulundu.

11-“Lozan Telgrafları”,Hazırlayan :Bilal Şimşir,Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları,Ankara,1990Cilt I-II

12-“Tuna’dan Batıya”,İsmail Habib Sevük,1935,İstanbul.,s.30/39

13-“Hayatımın Acı ve Tatlı Günleri”,Şadiye Osmanoğlu,1966,İstanbul.

14-“Monografia İnsulei Ada Kale (Adakale Tarihi)”,Ali Mehmet Efendi,Turnu Severin, 1937.Bazı bölümleri yayınlanmıştır.

15-“Nopti in Adakale (Adakale Geceleri)”,Romulus Dianu,1932,Bükreş,RO. Romantik bir aşk öyküsü ekseninde Adakale ve Tuna çevresi...Çevriliyor.

16-“No M’ans Land (Sahipsiz Ülke)”Jokai Amay, Ember, Fantastik tarihi roman,1910, Budapeşte. Orjinali Macarca.

17- “With C. Nicolaescu-Plopsor through the Ages” Yazar - Lucian Rosu, Editura Mica Valahie, Bükreş, str.Teleajen 31. Romence kitap,N.Plopsor’un biyografisidir. Adakale’nin arkeolojisi üzerine uzman ve onun değerlerini Şimian Adası’nda yeniden canlandıracak bir Açık hava müzesini gerçekleştirme ömrünü adanmış bilim adamı.2006 yılında öldü. Adakale ile ilgili bölümleri çevriliyor.

18-“HATIRATIM”,Eugenia Popescu-Judetz’in basılmamış anıları. Ekim 2007. Pan Yayıncılıkta çıkacak olan kitabın Adakale bölümlerine ulaşılmış durumdayız!

19-“Güzel Sarı Tuna”, Jules Verne, Çev.:İsmet Birkan, Mart 2005, Ankara. Tübitak Popüler Bilim Kitapları Dizisi.XIII. Böl.,s.202/ 217

TEZ, MAKALE VE YAZILAR:

1-“Tuna’da Bir Türk Adası:’Adakale”, Prof. Selahattin Özel, İ.Ü.Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dergisi, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,Yıl I,2002,SAYI 1,s.228/249

- 2-“Balkanlar ve Türklük” Yaşar Nabi Nayır, İstanbul,1936, 123/130
- 3-“Adakale”İbrahim Hakkı Konyalı, Yenigün Dergisi, Sayı:12,s.24/25,1939,İst.
- 4-“Tuna’ya Gömülecek Bir Türk Yurdu:Adakale”,Kadircan Kafı,Türk Dünyası Dergisi,Yıl 2,Nisan-Mayıs -Haziran 1967,s.1/7.
- 5-“Yuvasını Yitiren Kuşlar”,İsmet Arasan, İşte Röportaj Dergisi,s.47/49,İst.
- 6-“Romanya’da Sulara Gömülecek Olan Bir Türk Kasabası”,Mehmet Önder,Türk Kültürü Dergisi,Sayı.54,Nisan 1967,sayfa:427/433
- 7-“Adakale:Geçmişteki Bir Türk Adası”,Dr.Eugenia Popescu-Judetz,Yeni Ülke Ansiklopedisi,565/575,İstanbul,1983
- 8-“Adakale’nin Romanya’ya Verilmesi Tartışması”,Raşit Çavaş,Toplumsal Tarih Dergisi,sayı 5,,yıl.2000,sayfa:4/12
- 9-“Catalogul Documanter Turcesti, Arhiva Însulei Ada Kalesi Împortanta ei(Romanya’daki Adakale Arşivleri Katalogu”, Prof.Mihail Guboğlu, Bükreş, 1962.Özel olarak çevrildi.
- 10-“Bektasismul in Ada-Kaleh”,Val Cordun,Craiova,1967,Özel olarak çevrildi.
- 11-“Adakale Türkleri”,Dr.İrfan Nasrettinoğlu,Türk Dünyası ,1993.
- 12-“Unutulmayan Adakale”,Kerim Yund,Türk Dünyası Tarih Dergisi,1995.
- 13-“Tuna Nehri Üzerinde Türk Kalesi:Adakale”,Selim Cavit Yazman,İktisadi Yürüyüş,1961
- 14-“Mirifıca Însula Ada Kaleh”,Constantin Danescu,I-V,Europa Gazeta,2004,Özel olarak çevrildi.
- 15-“Adakale Tarihi” Adakaleli Seyfettin Kadri’nin el yazması basılmamış eseri. Aslı Romence’dır.
- 16-“Tunaya Gömülü Son Osmanlı Adası”Mustafa Armağan, Zaman Gazetesi, sayı:222, 2006
- 17-“Türkler Yeniden Tuna Nehri’nde”,Celal Demirbilek, Tempo Dergisi. Nisan 2006
- 18-“Adakale’de Son Osmanlı Yönetimi ve Yapılan Yardımlar” H.Yıldırım Ağanoğlu, Uluslar arası Balkanlarda Türk-Osmanlı Kültürü Sempozyum Bildirisi,40 s. Kasım 2006,Bükreş.

19-“Günümüzün Atlantidası:Ada Kaleh” Prof.Cenan Polat,www.pdf/karınca,Ankara.

20-“Her Yönüyle Adakale”Otia Craioveanu,2005,Bükreş Üniversitesi, Master Tezi. Romence, Çevirisi var.Danışman: Prof.Dr.Mihai Maxim.

III.BELGELER:

1-“Belgeler”T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.Adakale ile ilgili belgeler.

2-M.S.Ü.Sinema Televizyon Merkezi Devlet Film Arşivi (Romen Kralı II.Carol’un Atatürk’ü Ziyareti,Lozan Antlaşması,TBMM. VE Kurtuluş Savaşı Ankara belge filmleri)

3-T.C.Dışişleri Bakanlığı Arşivi.Türkiye -Romanya arşiv belgeleri,Adakale dosyaları.

4-Proje Danışmanı ve araştırmacı Raşit Çavaş’ın basılmamış “Adakale” kitabı metinleri , fotoları ve kartpostalları ile belgeler.

5-“ADAKALE OPERASI!” TESPİT EDİLDİ. DEĞİŞİK YORUMLARI VAR. KONUSU YAPILAN DEMİRKAPI BARAJI’NIN VE TUNA’NIN KADERİNİN DEĞİŞİMİ VE BU DEĞİŞİME ÖVGÜLER DÜZEN GROTESK BİR ÜRÜN...1969?

6-ÇAĞDAŞ BİR AVUSTURYALI BESTECİ, “LAST&LOST”ADLI YENİ BİR ALBÜM ÇIKARDI, ’SON’ TEMASI İÇİNDE ADAKALE’YE DE YER VERDİ,2006

7-ADAKALE SULARA GÖMÜLMEDEN ÖNCE ROMANYA BİLİMLER AKADEMİSİ TARAFINDAN YAPILMIŞ DERLEME SES BANDLARINA ULAŞILMAYA ÇALIŞILIYOR.

8-ADAKALE ÜZERİNE YAPILMIŞ ROMENCE ARANJMAN TESPİT EDİLDİ VE BULUNDU. SOLİST GİĞİ MARGA, ”ADA KALEH”, 3’ ,1958

9-TÜRK FOLKLOR KURUMU (Arşiv!)

10-TÜRK TARİH KURUMU ARŞİVİ (Arşiv taraması devam ediyor.Özellikle haritalar!)

11- ADAKALE VE ADAKALELİLERLE YAPILAN ARAŞTIRMA VE İNCELEMELERİ İÇEREN YAZI, BELGE, VİDEO, SES BANDLARI VB. (İSMET ARASAN’IN ÖZEL ARŞİVİ)

IV.DİĞER

1-İSLAM,TARİH VE KÜLTÜR ARAŞTIRMA MERKEZİ ARŞİVİ (IRCICA) İST.

2-ROMANYA BİLİMLER AKADEMİSİ / RO.

3-DİMİTRİ KANTEMİR ROMEN ARAŞTIRMA MERKEZİ (İSTANBUL)

4-ROMANYA DEVLET ARŞİVİ / BÜKREŞ / RO

5-DEMİRKAPI BARAJI MÜZESİ, TURNO SEVERİN, ROMANYA

- 6-ADAKALELİLER VE KOLEKSİYONERLERİN ELLERİNDEKİ ADAKALE FOTO ALBÜMLERİ.
7-ROMANYA TÜRK BASINI (eski ve yeni harflerle)
8-1965 -1967 YILLARI TÜRKİYE BASINI

V.İNTERNET

*Ada Kaleh, Adakale, Şimian, Ali Kadri, Ploşor, Miskin Dede, Eugenia Popescu-Judetz, Ignacz Kunos vb.

ADAKALE İLE İLGİLİ GÖRSEL KAYNAKLAR

Aşağıdaki belge -haber ve konulu filmler genel arşiv taraması sonuçları olup, eserler tek tek izlenmiş ve yapılacak çalışma açısından değerlendirilerek tanımlanmıştır. Bu filmlerin çoğu belge filmi olup, bir kısmı haber filmi niteliğindedir ve aralarında birkaç adet fantastik-tarihi türde olup Adakale'ye gönderme yapan eser mevcuttur.

I.ROMANYA DEVLET FİLM ARŞİVİ

1-"ACOLO UNDE CARPATII INTÂLNESC DUNRĂE"

R:Ervin Szekler, Et.188 m.;la,1965,10'.

2-"ŞOPARLE"

R:Wilfried Ott, 1462 m.,1965,renkli,35 mm.Bilimsel belge filmi.

Adakale Kertenkelesi'nin macerası, iyi durumda.

3-"MONUMENTE DE LAPORTILE DE FEIR"

R:Mircea D.Popescu, Demirkapı Barajı belge filmi.16 mm. Renkli, 1967,11'

4-"COLTURI DÎN ROMANIA"

R:Paul Călinescu, Kurt Wessel. Haber filmi, 16 mm? Siyah beyaz,11 dakika, 1967.

5-"DUNĂREA DE LA PĂDUREA NEAGRĂ LA MAREA NEAGRĂ"

P..7010 m., România,1929, siyah beyaz , 30 dakika. Adakale bölümleri seçildi.

6-"SALUTĂRÎ DIN ADA KALEH"

R:Mircea Popescu

298 m.,1 act.,color,1970,10 dakika.

7-"ULTİMA PRİMVARĂ PE ADA KALEH"

R:Petre Sirin, 2 a.,350 m.,color 1968, Demirkapı barajının açılışı...

8-"ACTUALITATEA IN IMAGINI"

R:Marcu Bratescu.Tito ve Çavuşesku Adakaleyi sulara gömecek baraj görüşmeleri yapıyorlar.9 dakika.Haber filmi.16 mm, c.Ultimul an de exitenta a insulei Ada Kaleh,înaintea inundării, 42 / 1966.

9-"PORTILA DE FIER.LACUL DE ACUMULARE"

R:Mircea Popescu,1972,20'

10-"BALUL DE SÂMBĂT SEARA"

Adakale henüz batmamış! Filmde gözüküyor.1968,Artistik film,komedi,12 bobin,90 dakika,n.254,1-2-3 bobinler.

11-"ACTULITATEA IN IMAGINI"

39/1969B.58185 Gladova-Tournoseverin,Tito-Çavuşesku.Baraj toplantıları.

12-II.Carol,Kral Michael,Çavuşesku,Avresku kimi Adakale'nin tarihinde rol oynayan Romen kimliklerin belge film ve fotoları...

13-Hamdullah Suphi Tanrıöver,İhsan Sabri Çağlayangil,Zeki Kuneralp ve Kamuran Gürün'ün Türkiye'nin Romanya Büyükelçilerinde Adakale ile ilişkileri çerçevesinde Romen kaynaklarındaki görsel arşiv malzemeleri...

14-İbrahim Temo'nun Adakale ile ilgili şahsi aile arşivi ve notları...

II.MACARİSTAN DEVLET FİLM ARŞİVİ

12-Macar yazar Jokai Mor'un(1825-1904)"Az Arany Ember (The Man of Gold)", yani Altın Adam adlı macera romanı 1800 yıllarında Adakale'yi de içine alan,Osmanlı-Aşağı Avrupa -Tuna boyu mekanında geçen bir macera romanıdır. Bu eserin uyarlaması 1918, 1936, 1962, 2005 yıllarında Macar filmcileri(ki aralarında 'Cazablanca'nın yönetmeni ve kameramanı da var!) ve televizyoncuları tarafından yapıldı.

İlk üç film Macar Devlet Film Arşivi'ndedir.

13-Almanların 1945 Budapeşte bombardımanı. Belge filmler (İngaczkonusu bu bombardımanda öldü!)

III.AVUSTURYA DEVLET FİLM ARŞİVİ

14-Adakale belge filmleri

IV.SIRBİSTAN DEVLET FİLM ARŞİVİ

15-Belge ve haber filmleri,fotolar

J.Tito'nun Port de Feir (Demirkapı) Barajı'nın açılışı, Baraj'ın inşa ve yapım görüşmeleri ile temel atma törenleri...

İsmet Arasan